

ds. Joep Dubbink

Lezingen: Jesaja 52:7-10 – Johannes 1:1-14

Lieve mensen, gemeente van onze Heer,

Het voorwoord van een boek schrijf je altijd als laatste. Pas als het boek uit is, weet je als schrijver hoe dat boek zich wilde laten schrijven, en kun je dus een goede, treffende opening schrijven.

Dat is even belangrijk vanmorgen. Als dat niet zo was, als Johannes die prachtige openingstekst van zijn evangelie *van tevoren* had opgeschreven, zonder dat hij wist hoe het met Jezus zou aflopen, ja dan hadden we daar niet veel aan. Nu wel, en ik zal u vertellen waarom.

Zeg nou zelf, het *is* toch een geweldig begin! Elk jaar *raakt* die tekst mij weer, over het Licht dat in de wereld komt, dat leven brengt, over het Woord dat vlees-en-bloed werd onder ons in een kwetsbaar menskind. Elk jaar verheug ik mij er weer op, dat verhaal te mogen vertellen, hoe wij van en met dat Licht van Godswege kunnen leven, en hoe Johannes' woorden een verdieping betekenen van het bekende kerstverhaal, óók mooi, van herders en engelen. Dat is voor mij Kerst.

Maar elk jaar word ik daarbij ook in verwarring gebracht en gestoord door wat er om ons heen gebeurt. De vreugde van het Kerstfeest wordt getemperd, en niet zo'n beetje, door de wereld om ons heen. We leven in een wereld waarin (vermeende) mannenmacht over vrouwen nog steeds hoogtij viert, veel vrouwen te maken hebben met opdringerige en soms gewelddadige mannen –soms leidt dat zelfs tot dodelijk geweld, maar het zit veel dieper dan een incident. We leven in een wereld waarin iedereen iets wil doen aan de opwarming van de aarde maar niemand ervoor wil betalen, waar een milieutoeslag van *zeven euro* voor een vliegreis een revolutie lijkt te zijn, en meer mag het vooral niet worden want zouden we misschien wel minder gaan vliegen; maar was dat niet het hele idee, dat dat hard nodig was?! En we leven in een tijd die niet de ruimhartigheid kan opbrengen om voor vluchtelingen, zelfs voor kinderen, te doen wat het beste voor ze is, ook niet als is aangetoond hoe schadelijk het is wanneer we kinderen geen veiligheid bieden. En dan zijn er ook nog de dingen die er altijd zijn: de alledaagse tegenslag, het gedoe en de wrevels onder elkaar, het verdriet om mensen die ziek worden en sterven, soms veel te vroeg.

Die wereld waarin wij leven, en de wereld van Kerst, dat lijken *twee* werelden te zijn die elkaar niet raken.

Wat doen we daaraan? De makkelijkste uitweg is, om voor die twee dagen maar even oogkleppen op te doen. Zie het maar als een Kerstfilm, een *feel-good-movie* die je even in een wereld brengt waar het allemaal wél goed afloopt. Stiekem, met een kwaad geweten, Kerst vieren, de rest van het leven even op pauze. Of openlijk, zelfs onderbouwd vanuit het geloofsverhaal! Want je *kunt* dat verhaal verkondigen met zoveel halleluja, met zoveel nadruk op de overmacht van de komst van Christus, dat al het andere erbij in het niet valt. Jezus als het antwoord op alle vragen, een hemelse boodschap waarbij al het andere verbleekt, al je problemen als sneeuw voor de zon lijken te verdwijnen. Een Kerstdienst zonder een spoortje donkerheid, dat *lijkt* te getuigen van een groot geloof. Maar dat is niet zo; het is *kleingeloof* om niet de confrontatie aan te durven tussen dat verhaal van Licht en de weerbarstige, vaak donkere wereld waarin wij leven.

Kerst als een vlucht *uit* die moeizame werkelijkheid, een adempauze, zoals een kerstbestand in een oorlog die, dat willen we niet, toch? Maar moet je dan Kerst vieren als *cynicus*? Als een toeschouwer die bij alles mompelt, 'ja ja, was het maar zo mooi...', zoals die mopperende oom aan het kerstdiner die er genoeg in scheidt de feestvreugde te ondergraven – ik heb met 'm te doen, omdat 'ie alle

hoop allang heeft opgegeven; en het vervelende is, dat 'ie zoveel argumenten heeft en zo vaak het gelijk aan zijn kant...

Dat dus allemaal niet: wat dan wel, vraagt u ongeduldig, en gelijk hebt u! Lezen. *Het verhaal lezen*. Want het *gaat* erover! Wat ons overkomt is niet zo nieuw, of Johannes weet er al van. En *daar* zit onze troost, vanmorgen: dat het verhaal van Kerst ons altijd al verteld is in een wereld die aan duisternis geen gebrek heeft. Duisternis om ons heen, duisternis die ook aan onszelf niet voorbijgaat.

* * *

Johannes begint bij het begin. "In den beginne..." Je denkt dat 'ie het scheppingsverhaal opnieuw gaat vertellen, en dat is ook zo, maar anders. In het begin was er licht, en dat licht kwam van het Woord, het spreken van God. Alles begon toen God riep: 'Er zij licht' – en er was licht.

Natuurlijk, er is ook die theorie van een *Big Bang*, zoveel miljard jaar geleden, en die zal ook wel kloppen. Maar wij mensen leven van *verhalen*, die niet zeggen hoe het gekomen is maar hoe het moet zijn, verhalen met draagkracht, met een waarheid dieper dan de kale feiten. En wáár is: weten dat het begon met het Licht, en dat dat licht het allemachtig moeilijk heeft om zich te handhaven tegenover het duister: 'het licht schijnt in de duisternis, maar – God zij dank! – de duisternis krijgt het niet te pakken!' Johannes weet ervan!

Zo begon het. En alles begon opnieuw, zegt Johannes, toen God het waarachtige licht riep, dat ieder verlicht, en dat verscheen in vlees en bloed, in een mensenkind. Maar ook voor hem was geen plek: uit dat andere kerstverhaal weten we al dat dit kind naar de rand wordt gedrongen, geen plaats in de herberg, een voerbak als wieg, een vluchtelingenkind. Johannes zegt dat in zijn eigen woorden:

de wereld heeft hem niet erkend.
Tot wat van hem was kwam hij,
maar wie van hem waren, hebben hem niet aanvaard. (Joh. 1:11)

'Wie van hem was', wie zijn dat? Johannes denkt aan Israël, en je hoort de teleurstelling dat Joden in grote meerderheid Jezus niet als de Messias ontvingen. Dat is niet onze zaak, dat is iets tussen God en zijn eigen volk; wij hebben ons af te vragen, na 2000 jaar christelijk, geloof, hoe welkom hij *bij ons* geweest is, en nog is.

Dat kun je natuurlijk niet in z'n algemeenheid zeggen, heel de westerse christenheid viert uitbundig kerst, en er wordt vanuit dat christelijk geloof veel goeds gedaan. Maar dat zou vanzelfsprekend moeten zijn, en dat is het niet. Ik heb het er steeds moeilijker mee, hoe christenen zich opstellen op een manier die zo flagrant in strijd is met waar het om begonnen was.

El Salvador, land nota bene naar de Verlosser genoemd, dat met strenge abortuswetten vrouwen langdurig gevangenzet vanwege soms zelfs vermeende abortussen, en intussen verkrachters en incest plegende mannen laat lopen; evangelische christenen in de VS die helemaal de weg kwijt zijn wat hun morele waarden betreft. Maar ook dichterbij, politici in ons land die zó beducht zijn voor de populistten dat ze die naar de mond praten; of een tv-presentatrice die zó met zonde, hel en verdoe-menis werd opgevoed dat ze vele jaren niet als lesbo uit de kast durfde te komen. En wij, die dat allemaal hopelijk niet willen, maar toch ook vaak niet verder komen dan liefdadigheid – heel goed bedoeld en vooral doen, maar je zou iets meer wensen, iets meer verwachten van een groep die nog steeds tientallen procenten van ons land uitmaakt.

Dat duister, *dat zijn we dus vaak ook zelf*. Hoe moet het dan wat worden met dat licht? Is het niet bij voorbaat gedoemd, in de duisternis onder te gaan?

En nu komt het wonder van het verhaal: dat is er dus allemaal bij inbegrepen. Het Kerstverhaal is geen naïef sprookje. Die mens die komt, die al die eretitels draagt, van Woord, en Licht, en Zoon van God, die kwam niet in een gespreid bedje. Die is eraan onderdoor gegaan, uit de weg geruimd, eendrachtig door de machten van staat en religie aan de kant geschoven. Zoals tegenwoordig zoveel dissidenten en kritische journalisten overkomt.

Maar *desondanks* schrijft Johannes in zijn voorwoord over Hem als het Licht, het Woord. Hij heeft er, juist omdat hij het hele verhaal kent, vertrouwen in dat het licht het gaat winnen. Hij heeft een grenzeloos vertrouwen in de kracht van dat Licht van Godswege.

Hoe gaat dat Licht, dat Woord, zijn weg door deze wereld waarmaken? *Doordat het verhaal door ons heengaat en ons meeneemt*. Niet buiten ons om. Niet op een magische manier, Jezus als een superheld die de dingen even rechtzet. Niet als een *deus ex machina* zoals die in een Grieks drama optreedt. Als het verhaal vastgelopen is, en niet meer lijkt af te stevenen op een acceptabele uitkomst, dan komt één van de goden van de Olympus om de zaken even recht te zetten.

Zo ziet Johannes het niet. Voor hem zit het wonder niet alleen in de komst van die Ene, die Zoon van God mag heten, maar ook daarin dat hij mensen, ons, het voorrecht en de volmacht geeft, kinderen van God te worden. Hoe gaat dat dan?

... niet uit bloed, niet uit menselijke wil,
of uit de wil van een man,
maar uit God zijn ze geboren (Joh. 1:13)

In een vrij drastisch beeld, waarbij je op de achtergrond het natuurlijke ontstaan van een mens hoort, via seksualiteit en geboorte, laat Johannes ons weten: zo niet, maar *uit God* geboren. Als je dit vers 'los' zou tegenkomen, zou je denken dat het op Jezus sloeg, op zijn geboorte waar naar verluid Jozef part noch deel aan had, omdat Maria 'zwanger was uit de Heilige Geest'. Voor u zich gaat afvragen hoe dat gynaecologisch zit, wordt duidelijk dat het daar niet om draait. Want deze woorden gaan niet over Jezus, tenminste niet over hem alleen, die gaan over 'wie er ook maar hem aanvaardden'. Aan 'hen, die geloven in zijn naam – gaf hij (God) het voorrecht, kinderen van God te worden.'

Dat is voor mij het meest wonderlijke stukje van dit 'gedicht' van Johannes, en het grootste geheim van Kerst. Precies in de regels waarin het gaat over de komst van Gods Zoon wordt ons verteld, dat wij, ook wij, die meer dan we willen weten bij het duister horen, 'kinderen van God' kunnen worden. Zussen en broers van Jezus, delend in zijn belofte, geroepen net als hij licht te zijn. Theologen haasten zich om meteen weer verschil te maken. Die ene Zoon van God is echt *heel anders* een kind van de Vader dan wij, hoor! Alsof het nodig zou zijn om daar de vinger bij te leggen, alsof dat niet duidelijk zou zijn.

Maar dat is het punt niet. Kerst is het licht van Godswege, dat onder ons komt wonen om ons leven te verlichten. En het punt is, dat dat niet bedoeld is om een incident te zijn. Johannes zou vermoedelijk stomverbaasd zijn, te horen dat wij de 'incarnatie', God die menselijk in ons midden kwam, op één of twee dagen in het jaar denken te kunnen vieren. Daar leef je toch uit, dat tilt ons bestaan toch op? Dat betekent toch dat we nooit meer genoeg mogen nemen met duistere praktijken, mensen die in het donker verdwalen, en nooit meer zonder perspectief hoeven zijn?

Je hebt Kerstwinkels die het hele jaar open zijn, waar bedrijven al in januari de nieuwste trends aan kerstversiering bestellen. *Dat* lijkt me niks ... maar het hele jaar het Licht van dit feest met je meedragen, en je kind van dat Licht weten, ja, zo zou je Kerst willen vieren. Amen.